

بررسی جرم شناختی تاثیر فضای سایبر بر بزهکاری اطفال

احسان آتش پرور

احسان آتش پرور

بررسی جرم شناختی تاثیر فضای سایبر بر بزهکاری اطفال

احسان آتش پرور

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

دانشگاه تهران

دانشکده علوم اجتماعی

عنوان:

بررسی جرم شناختی

تاثیر فضای سایبر بر بزهکاری اطفال

پایان نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته حقوق جزا و جرمشناسی

دانشجو: احسان آتش پرور

استاد راهنما: دکتر محمدعلی بابایی

بهمن ماه ۱۳۹۲

تقدیم:

تقدیم به محضر دراز عالم، حضرت مهدی موعود (عجل الله تعالی فرجه الشریف)

و کریمه اهل بیت، حضرت فاطمه مصومه (سلام الله علیها)

و آنان که با جان نثاری در جلب رضایت معبود در اقداب سالار شهیدان، اباعبدالله الحسین (علیه السلام) بالیک به خمینی کبیر (قدس سره) نهال اسلام راجانی

دوباره بخشیدند

شکر و قدردانی:

من لم یسکر المخلوق لم یسکر الخالق

پاس خدایی را که گوهر ولایت امیرالمومنین (ع) را عطا فرمود.

بر خود واجب می دانم از زحمات تمام کسانی که در طول دوران زندگی مرا یاری نموده اند قدردانی نمایم.

بویژه از:

پدر و مادر عزیزم که راحتی مرا باز حمت تن و عرق پیشانی خود فراهم نمودند و

تمام آموزگاران دوران زندگی ام و

استاد محترم دانشکده که مهربانانه دامن دانشجویان خویش را از کفینده های اخلاق و علم خود پر نمودند.

فرم تاییدیه هیأت داوران جلسه دفاع از پایان نامه/رساله (فرم شماره ۳۰)

بدین وسیله گواهی میشود جلسه دفاعیه از پایان نامه کارشناسی ارشد **احسان آتش پرور** دانشجوی رشته حقوق گرایش جزا و جرمشناسی تحت عنوان **بررسی جرم شناختی تأثیر فضای سایبر بر بزهکاری اطفال** در تاریخ ۱۳۹۲/۱۱/۲۹ در دانشگاه برگزار گردید و این پایان نامه با نمره به عدد ۱۷/۹۹ و به حروف هفده و نود و نه صدم با درجه مورد تایید هیئت داوران قرار گرفت.

ردیف	سمت	نام و نام خانوادگی	مرتبه یا دانشگاهی	دانشگاه یا مؤسسه	امضا
۱	استاد راهنما	دکتر محمد علی بابایی	دانشیار	بین المللی امام خمینی (ره)	
۲	استاد مشاور	دکتر محسن عینی	استادیار	بین المللی امام خمینی (ره)	
۳	استاد داور	دکتر مسعود البرزی ورکی	استادیار	بین المللی امام خمینی (ره)	
۴	نماینده تحصیلات تکمیلی	دکتر نصرآ... عسگری	استادیار	بین المللی امام خمینی (ره)	
۵					

تعهدهنامه اصالت اثر

اینجانب احسان آتش پرور دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد در رشته حقوق گرایش جزا و جرمشناسی که در تاریخ ۱۳۹۲/۱۱/۲۹ از پایان نامه خود تحت عنوان «بررسی جرم‌شناختی تأثیر فضای سایبر بر بزهکاری اطفال» با کسب درجه ی ..... دفاع کرده ام، شرعا و قانونا متعهد می شوم:

۱. مطالب مندرج در این پایان نامه، حاصل تحقیق و مطالعه اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و غیره استفاده کرده ام، با رعایت کامل امانت، مطابق مقررات، اقدام به ارجاع در متن و ذکر آن در فهرست منابع و مآخذ نموده ام.
۲. تمامی یا بخشی از این پایان نامه قبلا برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی به سایر دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
۳. مقالات مستخرج از این پایان نامه کاملا حاصل کار اینجانب بوده و از هرگونه جعل داده و یا تغییر اطلاعات پرهیز کرده ام.
۴. از ارسال همزمان و یا تکراری مقالات مستخرج از این پایان نامه (با بیش از ۳ درصد همپوشانی) به مجلات و یا همایش های گوناگون خودداری نموده و می نمایم.
۵. کلیه حقوق مادی و معنوی حاصل از این پایان نامه متعلق به دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره) بوده و متعهد می شوم هرگونه بهره مندی و یا نشر دستاوردهای حاصل از این تحقیق اعم از چاپ کتاب، مقاله، ثبت اختراع و غیره (چه در زمان دانشجویی و یا بعد از فراغت از تحصیل) با کسب اجازه از استاد (استادان) راهنما باشد.
۶. در صورت اثبات تخلف و نقض موارد پنجگانه فوق (در هر زمان) مدرک تحصیلی صادر شده توسط دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره) از درجه اعتبار ساقط و اینجانب هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی دانشجو / امضاء

بررسی جرم شناختی تاثیر فضای سایبر بر بزهکاری اطفال

احسان آتش پرور

سوگندنامه دانش آموختگان کارشناسی ارشد دانشگاه بین المللی امام خمینی(ره)

به نام خدا

سپاس ایزد منان را که مرا مشمول الطاف خویش نمود که با طی مراحل تحصیل موفق به اخذ درجه کارشناسی ارشد شوم. به شکرانه این نعمت بزرگ الهی که با امکانات این مرز و بوم، فراهم و نزد اینجانب به امانت گذاشته شده است، در پیشگاه ملت ایران به کتاب آسمانی خود، قرآن کریم، سوگند یاد می کنم که:

- در سراسر زندگی حرفه ای، در راه اعتلای کشور ایران و جامعه بشری به نحو احسن قدم برداشته و در این راه از هیچ تلاشی دریغ ننمایم.
- در تمام فعالیت های تخصصی، رضای خدا را همراه با صداقت علمی و اجتماعی در نظر داشته و از موقعیت های به دست آمده در جهت رفع مشکلات جامعه استفاده کنم و در همه ی امور، منافع کشور را بر منافع فردی مقدم بدارم.
- همواره علم و دانش خود را به روز نگاه داشته و در ایفای مسئولیت و تعهدات حرفه ای در حد توان سعی و تلاش خود را به کار گیرم.
- و اینک از خداوند علیم توفیق بندگی و پای بندی به مفاد این سوگندنامه را خواستارم و از او می خواهم که مرا در ایفای رسالت علمی و انسانی خویش موفق بدارد.

نام و نام خانوادگی دانشجو

امضاء

چکیده

به موازات پیدایش و گسترش فن آوری‌های نوین و جریان آن در زندگی روزمره، جوامع، شاهد ظهور نسل جدیدی از جرایم، بزهکاران و بزه‌دیدگان هستند که شناخت آنها، مستلزم مطالعات جرم‌شناختی جدیدی است. در بین بزهکاران سایبری، اخیراً در تمامی جهان شاهد افزایش چشمگیر تعداد جرایم ارتكابی توسط اطفال و نوجوانان هستیم که به نظر می‌رسد مولفه‌های علت شناختی مشابهی نظیر مولفه‌های شناخته شده در مورد جرایم سنتی در مورد ایشان صدق می‌کند.

نظام عدالت کیفری که در مسیر اجرای عدالت در مورد اطفال، در حوزه جرایم و اصول کلاسیک، چالش‌های خاص خود را داشت، اینک به یکباره خود را در گستره‌ای از مفاهیم جدید می‌بیند که سازوکارهای خاص خود را دارد. بویژه در جوامع کمتر توسعه یافته، با عدم ارتقای فرهنگ و آموزش، فرصت‌هایی که فناوریهای نوین به ارمغان آورده است، به تهدیدی جدی در فرآیند جامعه‌پذیری اطفال مبدل شده است. نظام عدالت کیفری به ناچار با شتابزدگی در بهره‌گیری از پیشگیری وضعی، راه افراط در پیش گرفته و بعضاً با وضع تدابیر نه غیر کارشناسانه، دستیابی به فضای مجازی را دشوار می‌سازند. در این میان مفهوم طفل و کودکی نیز در سایه ابزارهای خاص عصر ما نظیر ارتباطات گسترده، رو به زوال بوده و نیاز به بازتعریف دارد؛

پژوهش حاضر، در تلاش است تا ضمن آسیب شناسی فضای مجازی و به مدد یافته‌های جرم‌شناسی، به تاثیرات این دنیای نوین بر بزهکاری اطفال و نوجوانان پرداخته، با تاکید بر ضرورت پیشگیری (بویژه پیشگیری اجتماعی)، در جهت ارائه الگوی صحیح در راستای تحقق اهداف مطالعات جرم‌شناختی گام بردارد.

واژگان کلیدی: اطفال و نوجوانان، بزهکاری، فضای سایبر، پیشگیری، آسیب شناسی

«فهرست»

مقدمه.....	۸
الف. بیان مساله و اهميت موضوع.....	۸
ب.سابقه تحقيق.....	۱۲
ج.هدف پژوهش.....	۱۳
د.سوالات تحقيق.....	۱۳
ه. روش تحقيق.....	۱۳
و. ساماندهی تحقيق.....	۱۴
بخش اول: تبیین بزهکاری اطفال و فضای سایبر.....	۱۵
فصل اول: تبیین مفهوم طفل و بزهکاری اطفال.....	۱۷
مبحث اول: تبیین مفهوم طفل.....	۱۹
گفتار اول: نیروهای تاثیر گذار بر رشد.....	۲۰
بند اول. تاثیرات مربوط به سن.....	۲۰
بند دوم. تاثیرات مربوط به تاريخ.....	۲۱
بند سوم. تاثیرات غيرهنجاری.....	۲۱
گفتار دوم: مراحل رشد شناختی.....	۲۲
گفتار سوم: لزوم مداخله زودرس.....	۲۴
گفتار چهارم: رویکرد قانون مجازات اسلامی در مورد اطفال.....	۲۶
مبحث دوم: تبیین بزهکاری اطفال.....	۳۱
فصل دوم: تبیین فضای سایبر به مثابه محیط ارتکاب جرم.....	۳۶

«فهرست»

- مبحث اول: فضای سایبر ۳۶
- گفتار اول: فضای سایبر به مثابه منبع اطلاعاتی ۳۸
- گفتار دوم: فضای سایبر همچون پیوندگاه سامانه ها ۳۸
- گفتار سوم: فضای سایبر به مثابه جهانی دیگر ۳۹
- گفتار چهارم: جرایم سایبری ۴۱
- گفتار پنجم: کارکردهای فضای سایبر ۴۳
- بند اول. کارکردهای مثبت ۴۴
- الف. تبادل اطلاعات علمی و پیشرفت در زمینه دانش و تولید علم ۴۶
- ب. فرصتی برای بروز فرهنگ‌های محلی ۴۶
- ج. انعکاس میراث فرهنگی و ریشه‌های تاریخی شکل‌گیری هویت فرهنگی ۴۶
- د. تعامل و همزیستی جهانی ۴۷
- ه. محیط تفریح، سرگرمی و آموزش ۴۸
- بند دوم. کارکردهای منفی فضای سایبر ۴۸
- الف. تغییر و تحول هویت ۵۲
- ب. آنومی ۵۲
- ج. محو شدن مرزهای میان حوزه خصوصی و حوزه عمومی ۵۳
- د. روابط مبهم در اینترنت و آسیب‌های روانی آن ۵۳
- ه. پیامدهای اینترنت در سلامت روانی و رفتاری اطفال و نوجوانان ۵۴
- و. تهاجم فرهنگی ۵۴

«فهرست»

- ۵۴..... ز. عادی سازی ناهنجاریهای اخلاقی
- ۵۵..... **مبحث دوم: اوصاف فضا و جرایم سایبری و جلوه های عملی**
- ۵۶..... گفتار اول: اوصاف فضای سایبر
- ۵۶..... بند اول. گسترده‌گی
- ۵۸..... بند دوم. جهانشمول بودن (فضایی مبتنی بر تعامل جهانی)
- ۵۹..... بند سوم. پوشیده بودن
- ۶۰..... بند چهارم. گزینشی بودن اطلاعات
- ۶۱..... بند پنجم. قابل کنترل نبودن
- ۶۲..... بند ششم. دسترسی دائم
- ۶۲..... بند هفتم. سیال بودن
- ۶۳..... گفتار دوم: اوصاف جرایم سایبری در مقایسه با جرایم محیط واقعی
- ۶۳..... بند اول. عدم مجاورت مرتکب و بزه‌دیده
- ۶۴..... بند دوم. فراوانی جرم و بزه‌دیدگان
- ۶۴..... بند سوم. سهولت ارتکاب جرم
- ۶۵..... بند چهارم. بقای پدیده مجرمانه
- ۶۶..... بند پنجم. وسعت ضرر ناشی از جرم
- ۶۶..... بند ششم. مشکلات کشف، تعقیب و تحقیق جرایم
- ۶۷..... گفتار سوم: جلوه های عملی بزهکاری سایبری اطفال
- ۶۹..... **مبحث سوم: تیپ شناسی بزهکاران سایبری و انگیزه های آنها**

«فهرست»

- گفتار اول: تیپ شناسی بزهکاران سایبری ۷۰
- گفتار دوم: انگیزه های بزهکاران سایبری ۷۱
- بخش دوم: بررسی جرم شناختی بزهکاری اطفال در فضای سایبر ۷۵**
- فصل اول: بزهکاری اطفال در فضای سایبر از منظر نظریات ۷۷**
- مبحث اول: علت شناسی بزهکاری اطفال در فضای سایبر ۷۷**
- گفتار اول: جستاری در رویکردهای علت شناسی مشابه میان دنیای مجازی و دنیای حقیقی ۸۰
- گفتار دوم: مؤلفه های علت شناختی خاص فضای سایبر ۸۲
- مبحث دوم: بررسی نظریه های جرم شناسی ۸۵**
- گفتار اول: نظریات عام مرتبط با تاثیر فضای سایبر بر بزهکاری ۸۶
- گفتار دوم: نظریه های خاص مرتبط با تاثیر فضای سایبر بر بزهکاری ۹۰
- بند اول. نظریه خنثی سازی ۹۰
- بند دوم. نظریه پیوند اجتماعی ۹۲
- الف. پیوستگی ۹۳
- ب. پابندی ۹۴
- ج. نقش آفرینی ۹۴
- د. باور ۹۵
- بند سوم. نظریه تعارض های فرهنگی ۹۶
- بند چهارم. نظریه فشار ۹۸
- بند پنجم. نظریه معاشرت های ترجیحی ۱۰۱

«فهرست»

بند ششم. نظریه تقلید.....	۱۰۳
بند هفتم. نظریه یادگیری مشاهده ای.....	۱۰۵
بند هشتم. نظریه گروه های مرجع.....	۱۰۷
فصل دوم: آسیب شناسی فضای سایبر.....	۱۰۷
مبحث اول: اعتیاد اینترنتی.....	۱۰۷
مبحث دوم: تاثیر بازی های رایانه ای بر بزهکاری.....	۱۱۶
گفتار اول: معرفی و تبیین آسیب های بازی های رایانه ای.....	۱۱۶
گفتار دوم: خانواده و بازی های رایانه ای.....	۱۱۸
گفتار سوم: نمونه موردی « بازی سیمز».....	۱۲۰
فصل سوم: پیشگیری از بزهکاری اطفال در فضای سایبر.....	۱۲۳
مبحث اول: تعریف پیشگیری و شاخصه های آن.....	۱۲۵
مبحث دوم: پیشگیری اجتماعی.....	۱۲۸
گفتار اول: پیشگیری اجتماعی از بزهکاری در محیط واقعی.....	۱۲۹
بند اول. پیشگیری اجتماعی جامعه مدار.....	۱۲۹
بند دوم. پیشگیری اجتماعی رشدمدار.....	۱۳۰
گفتار دوم: پیشگیری اجتماعی از بزهکاری سایبری اطفال.....	۱۳۱
بند اول. پیشگیری اجتماعی جامعه مدار.....	۱۳۲
بند دوم. پیشگیری اجتماعی رشدمدار.....	۱۳۳
الف. اقدامات مداخله آمیز والدین.....	۱۳۴

«فهرست»

- ب. تدابیر همیاری همسالان..... ۱۳۴
- ج. تدابیر کاربری صحیح..... ۱۳۴
- د. تدابیر کاهشده آثار سوء..... ۱۳۵
- ه. تدابیر آموزشی..... ۱۳۶
- و. تدابیر الزام آور کار برای اینترنت..... ۱۳۷
- ز. تدابیر رسانه ای..... ۱۳۷
- گفتار سوم: محدودیت های پیشگیری اجتماعی از بزهکاری سایبری اطفال..... ۱۳۸
- بند اول. محدودیت های ناشی از ماهیت تدابیر پیشگیرانه اجتماعی..... ۱۳۸
- بند دوم. محدودیت های ناشی از فضای سایبر..... ۱۳۹
- بند سوم. کارایی راهکارهای پیشگیرانه اجتماعی سایبری در نهادینه سازی اخلاق سایبری..... ۱۴۰
- مبحث سوم: پیشگیری وضعی..... ۱۴۴**
- گفتار اول: پیشگیری وضعی از بزهکاری اطفال در فضای سایبر..... ۱۴۶
- بند اول. تدابیر نظارتی..... ۱۴۶
- بند دوم. تدابیر صدور مجوز (تصدیق هویت)..... ۱۴۸
- بند سوم. ناشناس کننده ها و رمز نگارها..... ۱۵۰
- بند چهارم. تدابیر محدود کننده دسترسی (فیلترینگ)..... ۱۵۱
- گفتار دوم: محدودیت های پیشگیری وضعی..... ۱۵۳
- بند اول. آثار..... ۱۵۳
- بند دوم. ایراد حقوقی..... ۱۵۴

«فهرست»

۱۵۴..... بند سوم. ایراد اقتصادی

۱۵۵..... بند چهارم. ایراد جرم شناختی

۱۵۷..... نتیجه گیری و پیشنهادها

۱۶۵..... منابع و مآخذ

۱۷۳..... چکیده انگلیسی

مقدمه

الف. بیان مساله و اهمیت موضوع

از جمله آثار پیشرفت‌های علمی و فناورانه اواخر قرن بیستم، تولد دنیای جدیدی بود که از پیوند فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطاتی پدید آمده و فضای سایبر¹ یا اطلاعاتی - ارتباطاتی نام گرفت و به فضاهای زمینی، دریایی و هوایی دنیای حقیقی افزوده شد. بدنبال این دگرگونی اساسی، بخش قابل توجهی از روابط و مناسبت‌ها و فعالیت‌های علمی، اقتصادی، اجتماعی و... انسان‌ها به این فضای بی‌حد و حصر منتقل گردید و در این بستر نو جریان یافت. هم‌اکنون یکی از مظاهر فضای مجازی، یعنی شبکه اینترنت، بیش از یک میلیارد و نیم عضو و شهروند دارد. به عبارت دیگر، بیش از یک چهارم جمعیت کره زمین، کاربر این فضای مجازی محسوب می‌شوند و در واقع فعالیت‌ها و روابط خود را در دو جهان حقیقی و مجازی، بطور همزمان دنبال می‌کنند. بدین ترتیب، انسان‌های آغاز هزاره سوم، دارای حقوق و تکالیف شهروندی دوگانه‌ی حقیقی و مجازی و به تعبیری زندگی دوم شده‌اند.

بالندگی و گستردگی فناوری اطلاعات بویژه در حوزه اینترنت سال به سال افزایش یافته و روز به روز وابستگی همگان را به مبادلات و اطلاعات اینترنتی آشکارتر می‌سازد. با جهان بی‌کران اطلاعات و ارتباطات، مرزهای کشورها در فضای مجازی فروریخته و جهان در آستانه تبدیل شدن به دهکده جهانی قرار گرفته است. اینترنت به

---

1 . Cyber Space

عنوان نماد برجسته انتقال اطلاعات، به سان سیلی خروشان همه را در بر گرفته و همگان از آن سهم می برند. این بالندگی نه در دست انسان هاست، بلکه در طبیعت خود فضای سایبر نهفته است.^۲

امروزه انسان ها، بسته به میزان پیشرفت و ترقی جوامع گاه بیشتر در فضای مجازی زندگی می کنند تا در فضای حقیقی، چندان که اگر از نسل انسان های سایبری صحبت کنیم، اغراق نکرده ایم. انسان هایی که بخشی از فرآیند اجتماعی شدن و جامعه پذیری آنها در قالب کاربر اینترنت و بطور کلی فضای سایبر محقق شده است. انسان هایی که همسر آینده، دوست، الگوی زندگی، مربی، اوقات فراغت، مطالعات و بسیاری از نیازهای خود را در فضای سایبر جستجو می کنند. خانواده، مدرسه، همسالان، محیط و ... نهادهای ملموسی هستند که شاید تا دو دهه اخیر نقش منحصر به فردی در انتقال تجربه ها، هنجارها و در مقابل، ناهنجاری ها داشته اند. اطفال و نوجوانان از نظر شخصیت و رفتار، دیگر محصول کامل آموزش و تربیت والدین (خانواده)، دبستان و دبیرستان نیستند؛ در چند سال اخیر محیط مجازی یا سایبری نیز به جامعه ی ایران وارد شده است که به مرور زمان در روند تربیتی، نقش مهم تری از محیط های واقعی به خود اختصاص داده است و این نقش با نفوذ رایانه، موبایل و... به زندگی افراد روز به روز پررنگ تر شده است.

از این منظر می توان گفت که بطور کلی، محیط هایی که هر فرد تجربه می کند بر اساس نوع و علت قرار گرفتن فرد در آن، تاثیرهای متفاوتی بر شخصیت فرد و روش زندگی او می گذارند.^۳

خانواده، زیستگاه و محیط همسایگی، از محیط های اجتناب ناپذیر هستند. با توجه به اینکه فرد از زمان تولید در محیط های اجتناب ناپذیر قرار می گیرد، چنین محیط هایی به ویژه خانواده، نقش مبنایی در هنجارسازی برای فرد

---

۲. عالی پور، حسن؛ حقوق کیفری فناوری اطلاعات، معاونت حقوقی و توسعه قضایی قوه قضائیه، مرکز مطالعات توسعه قضایی، نشر خرسندی، ۱۳۹۰، ص ۱۶

۳. جامعه شناسان کیفری نشان داده اند که یکی از عوامل مؤثر در ارتکاب جرم، تأثیر زندگی نامساعد در محیط هایی است که دارای ارزش ها و معیارهای ضد اجتماعی اند، به ویژه در نزد کودکان که در این قبیل محیط های اجتناب ناپذیر زندگی می کنند، تاثیر بیشتری بجا خواهد گذاشت. ر.ک: شاهنگی، محمد حسن، پیشگیری از وقوع جرم در اندیشه آیت الله شاهرودی، مرکز مطبوعات و انتشارات قوه قضائیه، چاپ اول، تهران، ۱۳۸۷، ص ۱۴۶

دارند. محیط گذراندن اوقات فراغت، محیط حرفه‌ای و گروه همسالان از محیط‌های انتخابی است. محیط اتفاقی بعنوان محل نخستین تماس‌های اجتماعی است که فی نفسه جرم‌زا نیست. محیط تحمیلی مانند زندان که فرد از آن گریز ندارد. محیط‌های مذکور همگی از نوع حقیقی و ملموس هستند. تاکنون ارتباطات و فعالیت‌های افراد به‌ویژه فرایند تربیتی و جامعه‌پذیری آنها صرفاً در این محیط‌ها برقرار می‌شد. به همین جهت قوانین موجود به ابزارهای ارتباطی مورد استفاده در این محیط‌ها مثل مراسلات و مکاتبات توجه کرده‌اند؛ لکن امروزه باید محیط یا فضای سایبری را نیز به این محیط‌ها افزود. محیطی که اخیراً در علوم مختلف از جمله حقوق و بطور خاص در جرم‌شناسی و جامعه‌شناسی جنایی موضوع مطالعه قرار گرفته است.

علاوه بر روند جامعه‌پذیری افراد در فضای سایبر، شواهد امر گواهی است که به موازات گسترش فعالیت‌ها و ارتباطات در فضای سایبر، بخشی از بزهکاران نیز فعالیت‌های مجرمانه خود را به فضای سایبر منتقل کرده یا از رهگذر چنین فضایی، مرتکب جرم می‌شوند؛ بدین ترتیب که با ظهور فضای مجازی، از جمله اینترنت، در واقع از یکسو، فرصت‌ها و وسایل جدیدی برای ارتکاب اعمال مجرمانه متعارف و کلاسیک دنیای حقیقی و از سوی دیگر، گونه‌های بزهکارانه نوین مرتبط با ویژگی‌ها و ماهیت محیط مجازی، پیدا کرده‌اند.

در واقع ظهور فضای سایبر باعث تحول و دگرگونی در فعالیت‌های مجرمانه بزهکاران و ظهور و تولد نسل جدیدی از بزهکاری تحت عنوان جرایم سایبری و به تبع آن ایجاد پژوهش‌های نوینی با عنوان جرم‌شناسی سایبر^۴ بعنوان علمی که به مطالعه جرایم سایبر، عوامل ایجاد آنها، بزه‌دیدگان، مجرمان و... این جرایم می‌پردازد، گردید. چرا که مطالعه علمی علل و عوامل ارتکاب جرایم کلاسیک (جرایم دنیای حقیقی) به کمک فناوری اطلاعات و ارتباط و در فضای سایبر علی‌الخصوص اینترنت و جرایم جدید علیه سامانه‌های انفورماتیکی و داده‌های سایبر، هر کدام نیازمند رویکرد جرم‌شناسی جدید متناسب با این فضا است.

در جرم‌شناسی سایبری صحبت از علل ارتکاب جرایم سایبری، تطبیق تئوری‌ها و نظریه‌های جرم‌شناسی با رفتارهای جدید غیر قانونی یا منحرفانه در فضای سایبر، تیپ‌شناسی بزهکاران و بزه‌دیدگان و بسیاری موضوعات دیگر است. جرم‌شناسان فضای مجازی به اقتضاء موضوع مورد بررسی، تاثیر جرایم سایبر را بر جهان حقیقی و

---

4. Cyber Criminology

جرایم آن مورد مطالعه قرار داده و استفاده از نظریات و یافته‌ها و اصول جرم‌شناسی حقیقی را در مطالعات علت شناختی، بالینی و پیشگیری خود، امکان سنجی می نمایند که بررسی تأثیر فضای سایبر بر بزهکاری اطفال و نوجوانان نیز می تواند یکی از موضوعات مهم مورد مطالعه در این حوزه باشد؛^۵ چرا که با ظهور فضای سایبر در عصر جدید و تاثیرات آن بر فعالیت‌ها و زندگی انسان، ابعاد مختلفی از زندگی اطفال و نوجوانان از جمله جامعه پذیری و یا بزهکاری (اعم از انحراف و جرم) آنان نیز تحت تاثیر این فضا قرار می گیرد.

توجه به مسائل کودکان و نوجوانان به دلایل اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی از اهمیت بسیاری برخوردار است؛ تخلفات و مشکلات رفتاری اطفال و نوجوانان از یک طرف نشان‌دهنده آسیب‌های اساسی در اجتماع (و محیط) و از سوی دیگر منجر به اختلال‌های وسیع تر در حیات اجتماعی آینده بوده است.

تاکنون طیفی وسیع از الگوهای نظری برای تبیین رفتار سوء نوجوانان تدوین یافته است. از آزادی در تصمیم گیری تا اجبار و درمان؛ لکن در حال حاضر، با توجه به ظهور فضای سایبر، ایجاب می کند که این نظریات در بستر فضای مجازی مجدداً تبیین و امکان سنجی گردند؛ چراکه نظریه‌ها، اصول و راه‌کارهای جرم‌شناسی تا قبل از این در بستر فضا و دنیای حقیقی و انسان‌های محصول این فضا شکل گرفته و متحول شده- اند. بعنوان مثال، وقتی «ادوین ساترلند»^۶، جامعه‌شناس آمریکایی، برای تبیین بزهکاری، نظریه‌ی «معاشرت‌های ترجیحی»^۷ را ارائه نمود، به اقتضای زمان خود یعنی اواسط سده‌ی بیستم، از محیط‌هایی مانند خانواده، مدرسه، پارک، کلوپ ورزشی و... یاد می کند و معتقد است که چنانچه محیط‌های ترجیحی فرد، محیط‌های منحرفانه باشد، یعنی فرد رفت و آمد به این محیط‌ها را به پیوند با محیط‌های متعارف ترجیح دهد، به سمت انحراف و جرم خواهد رفت. حال باید با توجه به ظهور فضای سایبر و دوگانه شدن محیط، این نظریه و امثال آن را در چارچوب محیط سایبری نیز مورد بازبینی قرار داد.

۵. زرخ، احسان؛ «جرم‌شناسی فضای مجازی»؛ موسسه غیرانتفاعی شهید اشرفی اصفهانی، پایان نامه کارشناسی ارشد، ۱۳۸۹، مقدمه

6. Edwin Sutherland

7. Differential Associations

در این میان، توجه به اطفال در راستای نگرش افتراقی سیاست جنایی^۸ هم به عنوان بزه‌دیدگانی درخور حمایت و هم به مثابه بزه‌کارانی شایسته نرمش نظام عدالت کیفری، در این موج مجازی امری ضروری و انکار ناپذیر است. به عنوان نمونه، اکثر هکرها و کرکرها، ارسال کنندگان برنامه های مخرب و موجد اختلالی چون ویروس ها و کرم های رایانه ای و بطور کلی بزهکاران رایانه ای را جوانان یا نوجوانانی تشکیل می دهند که به نوعی اکثر اوقات خود را پشت این ماشین جادویی که امکان هر گونه تحقق تخیلاتشان را می دهد سپری می کنند و این خود موضوعی است که باید در مقوله آسیب شناسی اینترنت و تیپ شناسی بزهکاران جرایم رایانه ای و اینترنتی مورد بررسی قرار گیرد.

ب. سابقه تحقیق

با مراجعه به منابع مختلف داخلی از جمله کتب، مقالات، پایان نامه ها و ... ملاحظه می گردد که موضوع تأثیر فضای سایبر بر بزهکاری اطفال و نوجوانان و نیز علت شناسی این امر، تاکنون بطور مستقل و ویژه مورد بررسی قرار نگرفته است. در آثاری که تاکنون نگاشته شده است یا صرفاً و بطور مجزا به مسأله بزهکاری اطفال پرداخته شده است و یا تنها جرمشناسی جرایم سایبری مورد مطالعه قرار گرفته است. بعنوان مثال در پایان نامه ای با عنوان «جرمشناسی فضای مجازی» اثر آقای زرخ به مسائل جرمشناسی فضای سایبر بطور عام و کلی پرداخته شده است. مسأله بزه‌دیدگی اطفال در اینترنت نیز، در پایان نامه آقای بیژن حسینی، با عنوان «جرایم اینترنتی علیه اطفال و زمینه‌های جرمشناسی آن»، مورد بررسی قرار گرفته است اما موضوع بزهکاری اطفال و نوجوانان در فضای مجازی در پژوهشهای موجود مغفول مانده است. این امر هرچند توفیق تصویب موضوع را در گروه به همراه داشته است، اما همزمان نگارنده را با دشواری هایی مواجه ساخته است.